

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ І АУДИТУ

Кафедра обліку у виробничій сфері

КУРСОВА РОБОТА
з дисципліни «Бухгалтерський облік (загальна теорія)»
на тему:
Облік руху необоротних матеріальних активів

Студента (-ки) 4-о курсу групи ОКР-41
напряму підготовки 6.030509 «Облік і аудит»
Верба Р. (прізвище, ім'я)

Науковий керівник: кандидат економічних наук
(посада, вчене звання, науковий ступінь,
Дерій М.В.
прізвище, ініціали)

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка ECST _____

Члени комісії:

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) _____
(прізвище та ініціали)

ТЕРНОПІЛЬ 2016

План

Вступ

1. Економічна сутність та класифікаційні ознаки необоротних матеріальних активів

2. Особливості надходження і вибуття необоротних матеріальних активів

3. Організація аналітичного та синтетичного обліку необоротних активів

4. Проблеми та шляхи поліпшення обліку необоротних матеріальних активів

Висновки

Список використаних джерел

Вступ

Актуальність теми дослідження. В сучасних умовах, коли триває процес глобалізації та інтернаціоналізації економіки не можуть залишатися без змін господарські зв'язки вітчизняних суб'єктів господарювання. Зокрема, виникає необхідність перегляду та уточнення принципів формування активів підприємства.

Пріоритетності серед існуючих набувають нематеріальні активи. Адже доведено, та і очевидним є той факт, що збільшення обсягів виробництва та реалізації конкурентоспроможної продукції навіть вітчизняному та світовому ринках усе більшою мірою потребують використання науково-технологічних знань, різних видів інновацій, як результатів інтелектуальної діяльності людини..

Вітчизняні суб'єкти господарювання мають незначний відсоток нематеріальних активів (2-5%). У бухгалтерських балансах переважної більшості вітчизняних підприємств за статтею „Нематеріальні активи” відображаються лише вартість комп'ютерних програм та ліцензій, а інші об'єкти права інтелектуальної власності можуть залишатися не введеними до господарського обігу і, відповідно не відображатися в обліку та звітності підприємства.

Сьогодні будь-яке виробниче підприємство використовує досить широкую номенклатуру основних засобів. Розвиток основних засобів як знарядь праці, засобів виробництва, призвів до необхідності класифікації їх за спільними ознаками. Основні засоби вимагають чіткого і точного обліку, причому відображаються вони не лише у бухгалтерських реєстрах, а й у фінансовій звітності.

Зростання нематеріальних активів унікальних по своїй природі та їх новизна у складі ресурсів підприємства, виокремлення як важливого та унікального об'єкта бухгалтерського обліку і контролю, викликають потребу в уточненні окремих проблемних питань. Вони є особливо актуальними для підприємств агропромислового виробництва, де низький рівень матеріальних і

фінансових ресурсів доповнюється ще й проблемою забезпечення відповідними кваліфікованими кадрами, що у сукупності, зрештою, виступають у якості джерел генерації нематеріальних активів.

Питання щодо обліку і аудиту нематеріальних активів на даний час досить актуальні. Тому їх піднімають у своїй роботі провідні вітчизняні науковці, зокрема Ф.Ф. Бутинець, Б.І.Валуєв, В.І. Єфіменко, В.М. Жук, Г.Г. Кірейцев, М.В. Кужельний, В.Б. Моссаковський, М.Ф. Огійчук, Л.К. Сук, В.О. Шевчук. Проте питання бухгалтерського обліку нематеріальних активів сільськогосподарських підприємств та їх оцінки потребують додаткового вивчення.

Мета та завдання курсової роботи. Метою курсової роботи є дослідження сутності нематеріальних активів, теоретичних і практичних положень їх оцінки для потреб бухгалтерського обліку, а також проблемних питань, що виникають у цьому зв'язку.

Для досягнення поставленої мети в роботі поставлені для вирішення наступні завдання:

- провести огляд нормативної бази та виявити проблемні питання щодо обліку та амортизації необоротних активів;
- визначити сутність та класифікаційні ознаки необоротних матеріальних активів;
- дослідити надходження і вибуття необоротних матеріальних активів;
- проаналізувати організацію аналітичного та синтетичного обліку необоротних активів;
- дослідити проблеми та шляхи поліпшення обліку необоротних матеріальних активів.

Предметом дослідження у курсовій роботі виступає сукупність теоретичних і практичних аспектів обліку необоротних активів, а *об'єктом* – документальне оформлення руху необоротних активів та їх класифікація.

1. Економічна сутність та класифікаційні ознаки необоротних матеріальних активів

В економічній теорії під необоротними активами розуміють вилучені підприємством з господарського обороту власні кошти, які обліковуються на балансі. У бухгалтерському обліку до необоротних активів належать активи, призначені для використання протягом періоду більше одного року (або операційного циклу, якщо він перевищує один рік). Тобто вони обслуговують декілька циклів виробництва, не змінюючи при цьому своєї натуральної форми.

Для здійснення статутної діяльності підприємствам необхідні необоротні активи або засоби праці, під якими в економічній літературі розуміють річ або сукупність речей, за допомогою яких працівник здійснює вплив на предмети праці (сировину, матеріали тощо). Від предметів праці засоби праці відрізняються тим, що багаторазово беруть участь у процесі виробництва, зберігаючи при цьому свою натуральну форму, поступово зношуються і частинами переносять свою вартість на виготовлену продукцію або виконані роботи (надані послуги) [5]. Під впливом засобів праці предмети праці змінюють свої фізико-хімічні властивості та перетворюються на готову продукцію. До засобів праці належать машини, обладнання, інструменти тощо.

В економічній літературі часто ототожнюються поняття "основні засоби" та "основні фонди".

Під основними фондами розуміють джерела утворення господарських засобів підприємства, до яких належать статутний капітал, резервний капітал, прибуток та інші джерела, які відображаються в пасиві балансу. Стосовно основних засобів більш правильно застосовувати поняття "засоби", оскільки саме вони становлять частину активів підприємства.

Основні засоби класифікуються за їх функціональним призначенням, галузями економічної діяльності, речовим характером, використанням, належністю і видами. За функціональним призначенням розрізняють виробничі основні засоби, які безпосередньо беруть участь у виробничому процесі або сприяють його здійсненню (будівлі, споруди, силові машини й обладнання,

робочі машини тощо, які використовуються у сфері матеріального виробництва) та невиробничі основні засоби, які не беруть безпосередньої участі в процесі виробництва й призначені, в основному, для обслуговування комунальних і культурно-побутових потреб працівників (будівлі, споруди, обладнання), що використовуються у невиробничій сфері для задоволення побутових потреб працівників.

Невиробничі основні засоби не є засобами праці, але вони також використовуються протягом тривалого часу, зберігаючи свою натуральну форму та поступово втрачаючи свою вартість у міру зношення. Таким чином, поняття "основні засоби" на практиці не співпадає з поняттям "засоби праці", так як до складу основних засобів входять і невиробничі засоби.

За речовим характером розрізняють інвентарні та неінвентарні основні засоби. До інвентарних належать об'єкти, що мають речове вираження та підлягають перевірці, обміру, підрахунку в натурі; до неінвентарних - капітальні вкладення в земельні ділянки, лісові угіддя тощо (крім будинків і споруд).

За використанням основні засоби поділяються на діючі (всі основні засоби, що використовуються на підприємстві), недіючі (ті, що не використовуються в певний період часу в зв'язку з тимчасовою консервацією підприємства або окремих підрозділів) і запасні (різне устаткування, яке перебуває в резерві та призначене для заміни об'єктів основних засобів, що вибули або ремонтуються).

Суттєве значення в обліку основних засобів має їх поділ за ознакою належностіна власні та орендовані.

Крім того, основні засоби групуються за галузями економічної діяльності (промисловість, сільське господарство, транспорт, зв'язок, будівництво тощо).

2. Особливості надходження і вибуття необоротних матеріальних активів

Основою для визначення достовірної оцінки нематеріального активу є господарські договори (угоди) на його придбання (виготовлення), інші організаційно-розпорядчі та облікові документи. Особливості первісної оцінки нематеріального активу залежать від способу його придбання. Проте у будь-якому випадку до вартості нематеріального активу не включають відсотки за кредит, який підприємство використало для його придбання, та курсові різниці, якщо актив було придбано з оплатою в іноземній валюті. У першому випадку відсотки за кредит завжди відображають у складі фінансових витрат, а курсові різниці, які виникнуть під час розрахунків за нематеріальний актив, – у складі інших доходів звичайної діяльності [10].

Основні засоби – матеріальні активи, які підприємство/установа утримує з метою використання їх у процесі виробництва/діяльності або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

За необхідністю для деталізації інформації про види необоротних активів можуть відкриватися окремі субрахунки до даного рахунку, наприклад:

10 “Основні засоби”;

11 “Інші необоротні матеріальні активи”;

12 “Нематеріальні активи”.

Рахунок активний, тому по дебету відображаються надходження (придбаних, створених, безоплатно одержаних) основних засобів, сума дооцінки вартості об’єктів основних засобів, по кредиту – вибуття основних засобів внаслідок продажу, безоплатної передачі, ліквідації, сума уцінки основних засобів.

Первісною оцінкою основних засобів є собівартість їх придбання або створення.

Первісна вартість об'єкта основних засобів складається з таких витрат:

1) суми, що сплачують постачальникам активів та підрядникам за виконання будівельно-монтажних робіт (без непрямих податків);

2) реєстраційні збори, державне мито та аналогічні платежі, що здійснюються в зв'язку з придбанням (отриманням) прав на об'єкт основних засобів;

3) суми ввізного мита;

4) витрати зі страхування ризиків доставки основних засобів;

5) витрати на транспортування, установку, монтаж, налагодження основних засобів;

6) інші витрати, безпосередньо пов'язані з доведенням основних засобів до стану, у якому вони придатні для використання із запланованою метою.

Для обліку цих сум, витратна придбання або створення матеріальних та нематеріальних необоротних активів у спрощеному Плані рахунків передбачено рахунок 15 "Капітальні інвестиції". При цьому підприємство на свій розсуд може ввести субрахунки, аналогічні однойменному рахунку 15 загального Плану рахунків.

Рахунок 15 "Капітальні інвестиції" має такі субрахунки:

15 "Капітальне будівництво"

15 "Придбання (виготовлення) основних засобів"

15 "Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів"

15 "Придбання (створення) нематеріальних активів"

15 "Придбання (вирощування) довгострокових біологічних активів"

За дебетом рахунку 15 "Капітальні інвестиції" відображається збільшення зазначених витрат на придбання або створення матеріальних та нематеріальних необоротних активів,

за кредитом – їх зменшення (введення в дію, прийняття в експлуатацію придбаних або створених нематеріальних активів тощо).

Облік надходження основних засобів

Основні засоби насільськогосподарських підприємствах збільшуються внаслідок надходження їх у господарство в результаті:

- придбання у постачальників;
- виконання будівельно-монтажних робіт;
- виготовлення основних засобів на власному підприємстві;
- безоплатної передачі (надходження) від юридичних та фізичних осіб;

- виявлення надлишків основних засобів у процесі інвентаризації;

Збільшення надходження основних засобів обов'язково повинно бути відображено в тому чи іншому первинному документі.

Для оприбуткування основних засобів використовують такі документи:

– Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів (ф. № ОЗ-1),

– Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів (ф. № ОЗ-2)

– Інвентарна картка обліку основних засобів (ф. № ОЗ-6)

– Акт інвентаризації та ін.

У таблиці 2.1. наведена типова кореспонденція рахунків з надходження основних засобів.

Таблиця 2.1.

Типова кореспонденція рахунків з надходження основних засобів [12]

№	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		дебет	кредит
		дебет	кредит
1	2	3	4
1. Придбання автомобіля			
1	Отримано автомобіль від постачальника	15 “Прид (виг)” ОЗ	68 “Розрахунки з пост. та під.”
2	Відображення суми податкового кредиту з ПДВ)	64 “Розрахунки за податками”	68 “Розрахунки з пост. та під.”

1	2	3	4
4	Нараховано збір до Пенсійного фонду	15 "Прид (виг)" ОЗ	64 "Розрахунки за платежами"
5	Відображено витрати на державну реєстрацію	15 "Прид (виг)" ОЗ	68 "Розрахунки з іншими кред."
6	Зарахування об'єктів до складу основних засобів (введ. в експл.)	10 "Основні засоби"	15 "Прид (виг)" ОЗ
2. Будівництво об'єктів основних засобів			
Підрядним способом			
Господарським способом			
7	Відображення фактичних затрат на спорудження і виготовлення основних засобів	15 "Кап. Інв.."	23 "Виробництво" 64 "Розрахунки за под. і пл." 66 "Розрахунки з оплати праці" 20 "Будівельні матеріали"
8	Зарахування збудованого (виготовленого) об'єкта до складу основних засобів	10 "Основні засоби"	15 "Кап. буд."
3. Витрати на поліпшення та утримання основних засобів, які призведуть до збільшення у майбутн. екон. вигід.			
9	Відображення затрат з реконструкції, модернізації, модифікації, добудови, до обладнання об'єктів основних засобів	15 "Капітальні інвестиції"	68 "Розрахунки з пост. та підрядниками"
10	Відображення суми ПДВ	64 "Розрахунки за податками"	68 "Розрахунки з постачальника мита під."
11	Зарахування затрат після завершення реконструкції на збільшення первісної вартості основних засобів	10 "Основні засоби"	15 "Капітальні інвестиції"
12	Витрати на обслуговування та ремонт, які здійснені для забезпечення майбутніх економічних вигод, первісно очікуваних від використання:		
	А) основних засобів виробничого призначення	23 "Виробництво" або 91 "Заг. в. вит."	68 "Розрахунки з постачальниками та під."
	В) основних засобів адміністративного призначення	96 "Адміністративні витрати"	
3. Переоцінка основних засобів			

33	Відображення результатів дооцінки основних засобів	10 “Основні засоби” 423 “Дооцінка активів”	423 “Дооцінка активів” 131 “Знос основних засобів”
----	--	---	---

Облік вибуття основних засобів

Об’єкт основних засобів вилучається з активів (списується з балансу) у разі його вибуття, внаслідок продажу, безоплатної передачі або невідповідності критеріям визнання активом.

У с підприємствах використовуються такі акти на списання основних засобів:

Акт на списання основних засобів (ф. № ОЗ – 3)

Акт на списання автотранспортних засобів (ф. № ОЗ – 4)

Таблиця 2.2.

Відображення нарахунках бухгалтерського обліку вибуття основних засобів [16]

Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
	Дебет	кредит	
1. Реалізація основних засобів			
1.1. Перекласифікація основних засобів в утримуванні для продажу:			
а) списано знос об’єкта	13 “Знос (амор.) необ. актив”	10 “Основні засоби”	4000
б) відображено залишкову вартість об’єкта	286 “Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу”	10 “Основні засоби”	6000
в) на дату балансу списано витрати перевищення балансової вартості над чистою вартістю реалізації об’єкта	946 “Втрати від знецінення запасів”	286 “Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу”	1000
г) на дату балансу визнано дохід від збільшення чистої вартості реалізації об’єкта	286 “Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу”	719 “Інші доходи від операційної діяльності”	1000
1.2. Реалізація перекласифікованих основних засобів:			
а) списано балансову вартість об’єкта	943 “Собі реал-х вироб. Зап.”	286 “НА та групи вибуття, утримувані для продажу”	6000

б) відображено дохід від реалізації об'єкта	680 "Розрахунки, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття, утримуваними для продажу"	712 "Дохід від реалізації інших оборотних активів"	7200	
в) нараховано податкове зобов'язання з ПДВ	712 "Дохід від реалізації інших оборотних активів"	641 "Розрахунки за податками"	1200	
г) отримано оплату від покупця	311 "Поточні рахунки в національній валюті"	680 "Роз-ки, пов'я-ні з НА та груп. ви-тя,ут-ми для про-жу"	7200	
2. Ліквідація основних засобів				
2.1. Списано залишкову вартість ліквідованого об'єкта	976 "Списання необоротних активів"	10 "Основні засоби"	200	
2.2. Списано знос за ліквідованим об'єктом	13 "Знос (амортизація) необоротних активів"	10 "Основні засоби"	1800	
2.3. Проведено витрати за ліквідацією основних засобів	976 "Списання необоротних активів"	65 "Розрахунки за страхуванням", 66 "Розрахунки за виплатами працівникам"	50	
2.4. Оприбутковані матеріальні цінності від ліквідації основних засобів	20 "Виробничі запаси"	746 "Інші доходи від звичайної діяльності"	60	
3. Передано основні засоби як внесок до статутного капіталу іншого підприємства				
3.1. Списано залишкову вартість переданих основних засобів	14 "Довгострокові фінансові інвестиції"	10 "Основні засоби"	2000	
3.2. Списано знос переданих основних засобів	131 "Знос основних засобів"	10 "Основні засоби"	500	
4. Нестача основних засобів				
4.1. Списано залишкову вартість об'єкта	976 "Списання необоротних активів"	10 "Основні засоби"	1000	
4.2. Списано знос об'єкта	13 "Знос (амортизація) необоротних активів"	10 "Основні засоби"	3000	
4.3. Нараховано відшкодування збитків	375 "Розрахунки за відшкодуванням збитків"	746 "Інші доходи від звичайної діяльності"	1200	
4.4. Відображено ПДВ	746 "Інші доходи від звичайної діяльності"	64 "Розрахунки за податками й платежами"	200	
4.5. Надійшло в касу відшкодування	30 "Каса"	375 "Розрахунки за відшкодуванням збитків"	1200	

Інформації про наявність, рух і знос необоротних активів, про капітальні і фінансові інвестиції та інші необоротні активи ведеться у Відомості 4-м.

у розділі I – 10 “Основні засоби” і 13 “Знос необоротних активів”; у розділі II – 14 “Довгострокові фінансові інвестиції”, 15 “Капітальні інвестиції”, 18 “Інші необоротні активи”, 35 “Поточні фінансові інвестиції”.

3. Організація аналітичного та синтетичного обліку необоротних активів

Облік необоротних активів — це така ділянка обліку, специфікою якої є нечисленність операцій, тому в організації синтетичного і аналітичного обліку та документообігу особливої уваги потребують оцінка, визначення методу нарахування амортизації, визначення групи основних засобів, а також сама методика проведення в обліку операцій із надходження і вибуття необоротних активів. В організації облікового процесу необоротних активів необхідно його структуризувати на два етапи: надходження і вибуття активів, оскільки тут мають місце особливості оцінки, класифікації, що, у свою чергу, прямо впливає на методику бухгалтерського обліку.

Після оцінки та оприбуткування необоротних активів на баланс важливою обліковою проблемою є метод нарахування амортизації [18].

Сутність необоротних активів визначає їхню основну особливість — частинами переносити свою вартість на новостворений продукт упродовж усього терміну його корисної експлуатації. Іншими словами, у « процесі використання основних засобів відбувається їх зношення, як фізичне, так і моральне. У силу цього в обліку виникає потреба нарахування амортизації з метою відновлення вартості основних засобів шляхом її поступового списання на виграти.

За П(с)БО № 7 амортизація — це систематичний розподіл вартості, яка амортизується, необоротних активів протягом строку їх корисного використання (експлуатації). У свою чергу, вартість, що амортизується, — це початкова або переоцінена вартість необоротних активів за вирахуванням а ліквідаційної вартості

Отже, нарахування амортизації здійснюється протягом строку корисного використання (експлуатації) об'єкта, який встановлюється підприємством у разі визнання цього об'єкта активом (підчас зарахування на баланс), і призупиняється на період його реконструкції, модернізації, добудови, дообладнання та консервації.

Важливим моментом при визначенні способу та норми амортизації є встановлення терміну корисної експлуатації. Для його визначення слід ураховувати:

- очікуване використання об'єкта підприємством з урахуванням його потужності або продуктивності;
- фізичне та моральне зношення, що передбачається;
- правові та інші обмеження щодо строків використання об'єкта чи інші фактори.

Строк корисної експлуатації переглядається в разі зміни очікуваних економічних вигід від його використання.

П(с)БО № 7 рекомендує декілька методів нарахування амортизації. Підприємство само обирає метод залежно від специфіки, віддаючи перевагу формі, в якій економічна вигода від активу є максимальною. Окрім цього, обраний метод амортизації впливає на величину витрат підприємства, тому це має велике значення, є важливим елементом облікової політики підприємства.

П(с)БО №7 передбачає певні методи нарахування амортизації.

До речі, суб'єкти підприємництва, які є платниками податку на прибуток, як правило, використовують у бухгалтерському обліку так званий податковий метод нарахування амортизації, оскільки згідно із Законом України «Про оподаткування прибутку підприємств» до валових витрат може бути віднесена сума амортизації, розрахована лише за цим методом. Через те мало яке підприємство використовує паралельно податковий та бухгалтерський методи нарахування амортизації і практично всі, хто є платником податку на прибуток, нараховують амортизацію за податковим методом, який нівелює всі принципи цього процесу, зарегламентовані національним стандартом № 7 «Основні засоби», проте на сьогодні це, на жаль, неминуче.

Списання необоротних активів з балансу проводиться в разі:

- * продажу;
- * списання внаслідок повного зношення;
- * ліквідації.

Якщо в перших двох випадках списання активів не має ніяких організаційних нюансів, то в разі ліквідації необхідно витримати певну процедуру списання, послідовність якої відображено в табл.

Таблиця 3.1.

**Послідовність організації обліку ліквідації об'єкта основних засобів
[18]**

Зміст операції	Вирішальний виконавець	Документ
Приймається рішення про ліквідацію об'єкта основних засобів як не придатного до подальшого ремонту та експлуатації; створюється ліквідаційна комісія	Керівництво	Наказ про призначення ліквідаційної комісії
Огляд об'єкта, установлення причин ліквідації, визначення можливостей оприбуткування придатних для подальшого використання деталей	Комісія	Акт списання основних засобів»
Оцінка придатних для подальшого використання деталей	Комісія	Акт про приймання! 1 матеріальних цін» цінностей
Списання з балансу ліквідованого об'єкта за залишковою вартістю	Бухгалтер з обліку необоротних активів	Картка обліку руху основних засобів
Закриття рахунку з обліку зношення (амортизації) ліквідованого об'єкта		Розрахунок цінностей
Оприбуткування матеріальних цінностей за результатами ліквідації	Бухгалтер з обліку оборотних активів	Акт про отримання I матеріальних цінностей
Проведення в обліку суми витрат, понесених у процесі ліквідації	Бухгалтер з обліку витрат	Замість нарахування зарплати дорожні листи

Відповідно до принципів бухгалтерського обліку вартість необоротних активів має розподілятися протягом усього терміну їх експлуатації шляхом списання на звітні періоди, протягом яких ці активи матимуть виробничу користь. Завдання амортизації – розподілити вартість необоротних активів тривалого використання на витрати протягом очікуваного терміну експлуатації

на основі застосування систематичних і раціональних записів, тобто це процес розподілу, а не оцінки. В цьому визначенні є декілька суттєвих моментів.

По-перше, всі матеріальні активи тривалого користування, крім землі, мають обмежений термін користування. Через обмежений термін служби вартість необоротних активів повинна розподілятися на витрати виробництва та обігу протягом усіх років їх експлуатації. Основними причинами, що обмежують термін їх служби, є фізичний і моральний знос. Фізичний знос матеріальних необоротних активів є реальним їх використанням – експлуатація, а також вплив природних факторів (вітер, сонце, морози, вологість і т. ін.). Періодичний ремонт і ретельний догляд можуть зберегти будинки, споруди, машини та обладнання в гарному стані і значно продовжити термін їх служби, але, в кінцевому підсумку, і кожний будинок, і машина повинні стати непридатними. Необхідність амортизації не може бути замінена регулярним ремонтом.

Моральний знос – це процес, у результаті якого необоротні активи не відповідають сучасним вимогам у результаті прогресу в розвитку техніки або через інші причини. Навіть будинки та споруди часто стають морально застарілими, не встигнувши зноситися фізично.

По-друге, термін амортизації, що використовується в обліку, розуміється не як фізичний знос або зниження ринкової вартості об'єкта протягом цього часу, а як списання вартості необоротних активів протягом часу їх корисного функціонування.

По-третє, амортизація не є процесом оцінки вартості. Бухгалтерські записи ведуть у відповідності[^] принципами визначення собівартості і, таким чином, вони не можуть служити індикатором зміни рівня цін. Навіть якщо в результаті вигідної кон'юнктури ринкова ціна активу може вирости, амортизація і в цьому випадку повинна нараховуватися і обліковуватися тому, що є наслідком розподілу раніше понесених витрат, а не оцінки.

Основними факторами, що впливають на величину амортизації, є: первинна вартість необоротних активів; їх ліквідаційна вартість; вартість, яка амортизується; очікуваний термін корисного використання.

Процес документального оформлення операцій з іншими необоротними активами ідентичний обліку порядку оформлення операцій з основними засобами і малоцінними та швидкозношуваними предметами.

Облік бібліотечних фондів. Об'єкти, які формують бібліотечний фонд підприємства, обліковуються на субрахунку 111 "Бібліотечні фонди". Бібліотечні фонди складають книги, журнали, підшивки газет, які знаходяться в технічній бібліотеці підприємства та в технічному архіві.

Підприємство зобов'язане вести сумарний та індивідуальний облік книг, що надходять до бібліотечного фонду та вибувають з нього, у встановлених одиницях обліку.

Одиницею обліку бібліотечного фонду є примірник - кожна окрема одиниця книги, що надходить. Додатковою одиницею бібліотечного фонду є річний комплект - сукупність номерів (випусків) періодичних видань за рік, що приймається за одну облікову одиницю фонду, а також переплетена одиниця (підшивка) - сукупність номерів періодичних видань, зшитих, переплетених або скріплених іншим способом в одне ціле, які приймаються за одну облікову одиницю фонду [13].

Аналітичний облік бібліотечних фондів ведеться за тематичним, алфавітним або лінгвістичним принципом за кожним примірником шляхом присвоєння одиниці обліку бібліотечного фонду інвентарного номеру шляхом реєстрації без присвоєння інвентарного номеру.

Витрати на придбання періодичних видань збираються на субрахунку 153 "Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів" та списуються в дебет субрахунку 111 "Бібліотечні фонди".

Якщо підприємство передплатило періодичні видання, то понесені витрати доцільно обліковувати нарахунку 39 "Витрати майбутніх періодів" з наступним рівномірним списанням у дебет рахунку 92 "Адміністративні витрати".

Облік малоцінних необоротних матеріальних активів. Облік малоцінних необоротних матеріальних активів ведеться на субрахунку 112 "Малоцінні необоротні матеріальні активи» матеріальні активи".

Аналітичний облік малоцінних необоротних матеріальних активів ведеться за інвентарними об'єктами.

Облік тимчасових (нетитульних) споруд. Тимчасові (нетитульні) споруди обліковуються на субрахунку 113 "Тимчасові (нетитульні) споруди". До них належать дрібні об'єкти допоміжного характеру, які використовуються для потреб будівництва та не включені до титулу (наприклад, паркани та огорожі (за винятком спеціальних, архітектурно оформлених), необхідні для проведення робіт; пристосування з техніки безпеки; складські приміщення (комори); прохідні та сторожові будки при об'єктах будівництва тощо).

Витрати зі спорудження тимчасових (нетитульних) споруд збираються за дебетом субрахунку 153 "Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів" та списуються з кредиту цього субрахунку в дебет субрахунку 113 "Тимчасові (нетитульні) споруди".

Вартість тимчасових (нетитульних) споруд погашається шляхом нарахування зносу.

Аналітичний облік тимчасових (нетитульних) споруд ведеться у відповідних регістрах обраної форми обліку.

Облік природних ресурсів. Облік природних ресурсів ведеться на субрахунку 114 "Природні ресурси". До них відносять: будівельний ліс родовища нафти та газу, джерела мінеральної сировини, які відносяться до вичерпних активів. Їх основною особливістю є те, що при добуванні вони перетворюються на матеріальні запаси.

Вартість земельних ділянок та об'єктів природокористуванні: придбаних підприємством у власність, відображається на субрахунку 153 "Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів" згідно з оплаченими або прийнятими до оплати рахунками продавців після їх оприбуткування.

Аналітичний облік природних ресурсів ведеться в наступних розрізах "Лісові угіддя", "Запаси нафти та газу", "Запаси мінералів" тощо. Облік інвентарної Тара, призначена для здійснення технологічних процесів тари виробництва продукції, залежновід її вартості, строку служби, а також

прийнятноїна підприємстві облікової політики, може обліковуватися у складі виробничих запасів (субрахунок 204 "Тара й тарні матеріали") або інших необоротних матеріальних активів (субрахунок 115 "Інвентарна тара").

Інвентарною тарою є необоротна тара, тобто тара, яка не передається (продається, купується) разом з продукцією (наприклад, спеціалізовані цистерни, контейнери для транспортування окремих деталей, піддони, баки, чани тощо), а підлягає поверненню постачальнику продукції.

Інвентарна тара може використовуватися як для внутрішньозаводського переміщеннявантажів, так і для доставки продукції (товарів) споживачам (покупцям). При цьому вона зберігає свою основну властивість: вона не передається споживачам, а залишається на балансі підприємства з терміном використання більше одного року.

Облік тари ведеться в натурально-вартісному вираженні. Аналітичний облік ведеться за кожним об'єктом з групуванням за видами тари: тара з деревини; тара з картону та паперу; тара з металу; тара з пластмаси; тара зі скла; тара з тканини і нетканинних матеріалів тощо [18].

Знос тари, що обліковується у складі інших необоротних матеріальних активів, нараховується за встановленими нормами амортизації щомісячно до повного перенесення її вартостіна новий продукт.

Якщо тара реалізується іншому підприємству, то ця операція відображається як реалізація майна підприємства.

Облік предметів прокату. Облік предметів прокату ведеться на субрахунку 116 "Предмети прокату". Предметами прокату є об'єкти, що передаються громадянам у строкове платне користуванняпрокат). Отримання та прокат майна оформлюється бланками форми ПО-П1 та ПО-П2, які є документами суворого обліку.

Облік інших необоротних активів. На субрахунку 117 "Інші необоротні матеріальні активи" та рахунку 18 "Інші необоротні активи" ведеться облік наявності та руху необоротних активів, які не знайшли відображенняна інших

субрахунках рахунку 11 "Інші необоротні матеріальні активи" та на інших рахунках обліку необоротних активів.

На рахунку 18 "Інші необоротні активи" також відображаються активи, використання яких, як очікується, неможливе протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Для прикладу візьмемо підприємство ВАТ «Рівненський завод тракторних агрегатів».

Таблиця 3.2.

Операції з іншими необоротними активами на ВАТ «Рівненський завод тракторних агрегатів» [18]

№ з/п	Назва господарської операції	Обороти		Сума, тис. грн..
		Дт	Кт	
1	Отримано тару згідно з договором купівлі-продажу ООО «Сталькомплект»	153 "Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів"	631 "Розрахунки з вітчизняними постачальниками"	120
2	Відображено суму ПДВ	641 "Розрахунки за податками"	631 "Розрахунки з вітчизняними постачальниками"	24
3	Оплачено вартість тари	631 "Розрахунки з вітчизняними постачальниками"	311 "Поточні рахунки в національній валюті"	144
4	Передано експлуатацію тару	115 "Інвентарна тара"	153 "Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів"	120
5	Відображено суму зносу в розмірі 100% амортизованої вартості	91 "Загальновиробничі витрати", 92 "Адміністративні витрати" та ін..	132 "Знос інших необоротних матеріальних активів"	120

4. Проблеми та шляхи поліпшення обліку необоротних матеріальних активів

Методологічні засади формування інформації у бухгалтерському обліку про нематеріальні активи та розкриття даних про них у фінансовій звітності визначені Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 8 „Нематеріальні активи”, розробленим на базі Міжнародного стандарту фінансової звітності 38. Відповідно до п.4 П(С)БО 8 нематеріальним активом є „немонетарний актив, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований” [6]. До складу нематеріальних активів може бути віднесений актив, який утримується підприємством терміном більше одного року (або одного операційного циклу) для одержання майбутніх економічних вигод у виробництві, торгівлі, в адміністративних цілях чи надання в оренду іншим особам. Окрім зазначених, характерними ознаками цього виду активів є також можливість їх ідентифікації, використання у різних видах діяльності підприємства, відсутність, як правило, ліквідаційної вартості на момент ліквідації або реалізації, а також можливість достовірного визначення витрат, які пов'язані з розробкою нематеріального активу. Авторське право і суміжні з ним права, правана комерційні позначення, на об'єкти промислової власності також належать до нематеріальних активів

На сьогоднішній виділяють типові проблеми та рекомендації в бухгалтерському обліку, які пов'язані саме з нематеріальними активами, серед них виділяють основні чотири категорії: проблеми визнання та класифікації; некоректне визнання та оцінка витрат на амортизацію основних засобів; некоректне формування статей звітності; некоректне відображення операцій з нематеріальними активами в обліку, що суперечать вимогам Інструкції про застосування Плану рахунків та призводять до некоректного подання інформації у фінансових звітах [5].

Щодо проблем першої категорії, то до неї відноситься те, що до складу нематеріальних активів відносять активи, що не відповідають критеріям визнання. В такому випадку такі об'єкти визнаються витратами того звітного періоду, протягом якого вони були здійснені. Ще однією проблемою визнання та

класифікації є застаріле програмне забезпечення, яке не використовується, але її вирішення досить просте, варто просто оновити його.

Основна проблема другої категорії – не здійснюється нарахування амортизації нематеріальних активів, знижуються витрати періоду та завищення активи, призводить до викривлення даних у фінансовій звітності. У такому випадку потрібно згідно з ПБО 8 “Нематеріальні активи” підприємство повинно нараховувати амортизацію нематеріальних активів протягом строку їх корисного використання.

Проведені дослідження показують, що у літературних джерелах з економіки та управління найчастіше використовуються терміни „результати інтелектуальної діяльності”, „інтелектуальна власність” „інтелектуальні активи”, „нематеріальні ресурси” [9]. Для цілей бухгалтерського обліку використовується нормативне поняття „нематеріальні” або „невідчутні активи”. Відмінність між нематеріальними активами і нематеріальними ресурсами впливає із самого значення цих понять. Так, активи – це сукупність майна, грошових коштів, об’єктів інтелектуальної власності конкретного суб’єкта господарювання, від використання яких протягом певного періоду очікується отримання вигод (як правило, прибутку), а ресурси – це, по-суті складові виробничого потенціалу підприємства, що використовуються ним для досягнення поставлених цілей. Ресурси підприємства трансформуються в активи, (відповідно - знаходять відображення в балансі), лише після дотримання умов визнання: оцінки, ідентифікації, здатності приносити економічні вигоди.

Слід відмітити, що деякі об’єкти бухгалтерського обліку, що відображаються на балансі суб’єкта господарювання, виходячи з їх характерних особливостей та визначення змісту нематеріальних активів можна віднести до таких. Наприклад, витрати майбутніх періодів або дебіторська заборгованість – нематеріальні.

Зокрема, пропонується визначити, що нематеріальні активи — це будь-які активи, що не мають матеріальної форми, за винятком, грошових коштів та їхніх еквівалентів (кошти нарахунках до запитання, готівка, фінансові інвестиції,

які конвертуються в певні суми грошових коштів), дебіторської заборгованості підприємству у визначеній сумі грошових коштів.

Актуальною проблемою сучасного обліку є здатність достовірно відображати інформацію про нематеріальні активи у фінансовій та інших видах звітності. Запорукою цього є процес визначення реальної науково-обґрунтованої цінності об'єкта нематеріальних активів – оцінка. Особливістю останньої є наявність цільового характеру та відсутність єдиного універсального методу. Достовірна та науково - обґрунтована оцінка має особливе значення при включення об'єктів інтелектуальної власності до статутного капіталу, при злитті підприємств або поділу організації для визначення майнових частин у статутному капіталі, при складанні фінансової звітності, оцінці застави під отримуваний кредит, визначенні збитків при виявленні порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності і т.ін.

Вивчення досвіду зарубіжних країн свідчить про використання трьох підходів – затратного, порівняльного та доходного. Кожний з цих підходів має свою методологію, тому при одночасному їх використанні отримують різні значення вартості оцінюваного об'єкта, що в кінцевому результаті відображається на величині фінансового результату підприємства та ускладнює аналіз стану та використання нематеріальних активів як всередині конкретного підприємства, так і при порівнянні фінансового стану двох і більше суб'єктів господарювання. З метою узгодження результатів оцінки варто застосовувати порівняльний аналіз оцінки вартості нематеріальних активів на основі різних підходів і, таким чином, більш достовірно визначається вартість об'єкта оцінки. Окрім того, такі методи перш за все стосуються оцінки об'єктів, які можна ідентифікувати, а щодо не ідентифікованих об'єктів (наприклад, складові гудвілу) – виникає проблема їх оцінки.

Причиною списання багатьох унікальних об'єктів на витрати підприємства під час їх створення власними силами є відсутність методики оцінки нематеріальних активів [12]. Досить поширеною на практиці є ситуація, коли вартість нематеріального активу визначається безпосередньо покупцем та

продавцем. Однак постає питання, наскільки обґрунтованою та достовірною є така оцінка, та чи повною мірою відображає інтереси обох сторін: продавця – отримати максимально-можливий розмір прибутку, а покупця – у подальшому після придбання та використання об'єкту нематеріального активу – зайняти сильну позицію у справах зі своїми інвесторами, партнерами, кредиторами шляхом відображення реального стану нематеріальних активів підприємства.

Слід зазначити, що компанією Prospekt Ukraine розроблено програмний продукт Relationship Assets [4] з метою достовірної оцінки і відображення в обліку нематеріальних активів суб'єкта господарювання. Він базується на вимогах МСФЗ 38 «Нематеріальні активи» та вітчизняного законодавства, а також передбачає обґрунтування вартості оцінки.

Практична проблема, пов'язана з оцінкою нематеріальних активів, часто виникає під час проведення їх інвентаризації та виявленні таких, що не відображені на балансі підприємства. Відповідь на питання щодо правильної оцінки таких об'єктів частково дає П(С)БО 8 та Національний стандарт 4 "Оцінка майнових прав інтелектуальної власності". Так, в основу для визначення достовірної оцінки нематеріального активу може бути покладений витратний підхід. Останній ґрунтується на визначенні вартості витрат, необхідних для відтворення або заміщення об'єкта оцінки [3]. У разі наявності інформації про витрати на придбання підприємством або створення власними силами подібних за функціональними можливостями, споживчими характеристиками та економічними показниками об'єктів можливим є використання методу заміщення. Особливо актуальності набудуватиме цей метод у разі відсутності основних первинних документів для взяття на облік нематеріальних активів (господарських договорів (угод) на їх придбання або створення; рахунків й документів, що підтверджують оплату права користування землею, водою та іншими природними ресурсами; патентів на сорт; свідоцтв на право займатися племінною справою та інших організаційно-розпорядчих та облікових документів).

Загалом, вітчизняним законодавством передбачено декілька видів вартості об'єктів нематеріальних активів: первісна, справедлива та переоцінена. Первісна вартість відображає історичну (фактичну) собівартість активів та складається з ціни (вартості) придбання (крім отриманих торговельних знижок), мита, непрямих податків, що не підлягають відшкодуванню, та інших витрат, безпосередньо пов'язаних з його придбанням та доведенням до стану, у якому він придатний для використання за призначенням.

Слід відмітити, що первісна вартість нематеріальних активів збільшується на суму витрат, якщо такі пов'язані з удосконаленням та покращенням їхніх можливостей або подовженням строку використання цих нематеріальних активів. Тобто понесення таких витрат сприятиме підвищенню попередньо очікуваних майбутніх економічних вигод. Відповідно до п. 18 П(С)БО 8 витрати, які понесені для підтримки об'єкта в придатному для подальшого використання стані та одержання очікуваного розміру майбутніх економічних вигод від його використання, включаються до складу витрат звітного періоду, тобто це витрати які підтримують нематеріальний актив у діючому стані (як наприклад, витрати поточного ремонту або технічного обслуговування основних засобів), списуються на поточні витрати. У процесі здійснення господарської діяльності часто виникають труднощі з віднесенням їх до відповідної категорії витрат, а отже, і достовірного відображення інформації щодо нематеріальних активів у відповідних формах фінансової звітності.

Порядок здійснення оцінки нематеріальних активів за справедливою вартістю законодавством повністю не врегульовано. У П(С)БО 8 „Нематеріальні активи” вказані лише умови, за яких повинна використовуватися оцінка за справедливою вартістю, однак, щодо методики її визначення роз'яснення відсутні, що відповідно викликає чимало ускладнень у практикуючих бухгалтерів.

Вартість нематеріальних активів може змінюватися, тому необхідно здійснювати їх переоцінку. Вона не є обов'язковим заходом, а тому здійснюється

тільки тими підприємствами, які зацікавлені у відображенні реального стану належних їм нематеріальних активів.

У випадку здійснення переоцінки виникають певні труднощі.

По-перше, здійснюється переоцінка за справедливою вартістю на дату балансу тільки тих нематеріальних активів, щодо яких існує активний ринок. На практиці перелік таких активів досить обмежений. Активний ринок не існує для авторських прав, торговельних марок, інших унікальних нематеріальних активів.

По-друге, у випадку переоцінки окремого об'єкта нематеріального активу необхідно переоцінювати всі інші активи групи, до якої належить цей нематеріальний актив (крім тих, щодо яких не існує активного ринку) [6]. Тобто, якщо підприємство бажає здійснити переоцінку правана винахід, то переоцінюються всі правана об'єкти цієї групи, щодо яких існує активний ринок, наприклад, правана сорти рослин, породи тварин, ноу-хау й ін. Такий підхід передбачає, що: всі об'єкти однієї групи відображаються або за первісною, або за справедливою (ринковою) вартістю. Ті об'єкти, щодо яких не існує активного ринку слід оцінювати за собівартістю за вирахуванням накопиченого зносу і втрат від зменшення його корисності. І знову виникає практичне питання, наскільки об'єктивно можливо визначити такі втрати і як відобразити це документально.

Підприємства сьогодні повинні вміло адаптуватися до світових інтеграційних процесів. Внаслідок швидкого розвитку ринкових відносин, стрімкості та масштабності технологічних змін неможливо забезпечити конкурентоспроможність компаній лише за рахунок використання матеріальних та фінансових ресурсів, які стають загальнодоступними для більшості економічних суб'єктів. Сьогодні навіть підприємець-початківець розуміє необхідність поєднання у бізнесі матеріальної (основних засобів і оборотних фондів) та нематеріальної (фірмові найменування, ліцензії, торгові марки, ноу-хау та ін.) складових.

Крім того, на дату набрання чинності П(с)БО 8 “Нематеріальні активи” (1999 р.) застосування підприємством положень цього стандарту розглядається

як зміна облікової політики, оскільки, згідно з п. 9 П(с)БО 6 “Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах” облікова політика міняється, якщо міняються вимоги органу, що затверджує П(с)БО. Підхід до відображення у звітності змін у обліковій політиці зазначений у п. 12 П(с)БО 6.

Проблеми третьої категорії вирішуються за допомогою П(с)БО 2.

Четверта категорія пов’язана з відображенням операцій з нематеріальними активами.

Враховуючи проаналізовані проблеми обліку та законодавчої бази щодо нематеріальних активів, можна запропонувати такі шляхи їх вирішення: внесення поправок до системи бухгалтерського обліку з удосконаленням таких пунктів як: сутності реєстрації торгової марки, авторського права, патентування винаходу і т.п., що дасть змогу бухгалтеру краще розібратися у сутності даних об’єктів інтелектуальної власності та оволодіти навичками правильної постановки їх на облік і відображення у звітності підприємства; внесення змін до правової бази, пов’язаних з методикою постановки на облік і відображення нематеріальних активів у звітності підприємства. Оскільки сьогодні юристи (патентні повірені) вивчають питання, які стосуються реєстрації торгової марки, патентування винаходу, промислового зразка, авторського права і т.п., тільки з позиції отримання правової охорони та захисту, внесення поправок у законодавство повинно сконцентрувати увагу фахівців на методиці обліку нематеріальних активів [8]; узгодження законодавчого регулювання нематеріальних активів, розроблення методик контролю за формуванням і використанням нематеріальних активів, що допоможе отримати бажаний ефект від їх використання.

Отже, для покращення обліку нематеріальних активів потрібно корегувати правову базу.

Висновки

Узагальнюючи, слід зазначити, що неузгодженості в питаннях організації, обліку та оцінки нематеріальних активів мають значний вплив на достовірність інформації про загальний стан активів, що оприлюднюється суб'єктами господарювання. Все відчутніший вплив на теорію та практику бухгалтерського обліку загалом і нематеріальних активів, зокрема, має його трансформація до міжнародних стандартів. Безсумнівним є необхідність врахування в цих питаннях існуючого зарубіжного досвіду, однак з орієнтиром навігачизняні реалії, а також максимальним наближенням теоретичних надбань до діючої практики.

Отже, до основних проблем, на нашу думку, належать такі:

- законодавство у сфері обліку звужує склад нематеріальних активів, зокрема, зараховуючи витрати зі створення багатьох нематеріальних активів до витрат звітного періоду, а методика обліку деяких об'єктів інтелектуальної власності взагалі відсутня;

- поряд з існуванням нематеріальних активів, якими підприємство користується або на правах власності, або на ліцензійній основі, методичний підхід до відображення обох груп нематеріальних активів у звітності однаковий, що призводить до збільшення вартості майна та не дозволяє об'єктивно оцінити активи тим користувачам, які не можуть отримати додаткової інформації ;

- часто облікова вартість нематеріальних активів нижче ринкової, що призводить до заниження вартості майна підприємства, оскільки в обліку, як правило, використовується витратний підхід;

- існує неузгодженість важливих положень окремих документів нормативно-правового забезпечення, що визначають методику обліку нематеріальних активів;

- відсутня єдина обґрунтована методика оцінки нематеріальних активів, що унеможлиблює розрахунок точних даних у рамках чинної системи обліку.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України: від 2 грудня 2010 року № 2755-VI // <http://www.zakon.rada.gov.ua>
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» затверджений наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000р. № 92 із змінами і доповненнями.
3. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», затверджений наказом Міністерства фінансів України від 27 червня 2013 року № 627 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>
4. Визнання нематеріальних активів у вітчизняній і зарубіжній практиці господарювання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=255>
5. Власюк Г.В., Шляхи вдосконалення обліку основних засобів / Г.В. Власюк, О.І. Зиміна // Держава та регіони. – 2013. – №4. – С. 32-36.
6. Голов С. Міжнародні стандарти фінансової звітності: вдосконалення та застосування / С. Голов // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – № 11. – С. 43-58.
7. Дегтяренко Н.В. Ідентифікація і визначення нематеріальних активів та їх оцінка: збірник наукових праць науково-практичної конференції «Облік, аналіз і аудит: теорія, практика, перспективи» / Н.В. Дегтяренко. — Мелітополь, 2011. – С.183.
8. Замлинський В.А. Облік основних засобів: переосмислення принципів та завдань / В.А. Замлинський // Облік і фінанси АПК – 2010. – № 1. – С. 18-23
9. Зубков С.О. Оцінка ефективності використання необоротних активів підприємств торгівлі // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. - Х., 2006. - Вип. 1(3). - С. 190-197.
10. Карчажникова П.П. та ін. Бухгалтерський облік: Практикум. - 2003. - с. 224

11. Ляшенко Г.П. Управління капіталом підприємства для зміцнення бази оподаткування: Навч. посіб. для вищих навч. закл. / Державна податкова адміністрація України; Національна академія держ. податкової служби України. - Ірпінь: Національна академія ДПС України, 2004. - 193 с.

12. Муріна Т.С. Шляхи ефективності використання основних засобів на промисловому підприємстві / Т.С. Муріна // Держава та регіони. – 2014. - №6. – С.387-390.

13. Огійчук, М. Ф. Аудит: організація і методика: навчальний посібник для вузів / М. Ф. Огійчук, І. Т. Новіков, І. І. Рагуліна. – К.: Алерта, 2012. – 584 с.

14. Панасенко А.П. Проблеми основних засобів у бухгалтерському обліку / А.П. Панасенко // Держава та регіони. – 2008. – №3. – С.407-410.

15. Петрова І.В. Удосконалення обліку амортизації основних засобів як складової витрат підприємства / І.В. Петрова // Держава та регіони. – 2012. – №3. – С.414-417.

16. Проскуріна Н.М. Проблеми та шляхи удосконалення нематеріальних активів [Електронний ресурс] / Н.М. Проскуріна – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Natural/Vznu/eco/2015_1/2015-26-06/proskurina.pdf

17. Розкриття інформації щодо нематеріальних активів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://minfin.com.ua/taxes/-/gospoper/bo_2_2_7_nematactivity.html

18. Сирош Ю.В. Нематеріальні активи у структурі активів вітчизняних підприємств [Електронний ресурс] / Ю.В. Сирош. – Режим доступу: <http://www.saleprice.com.ua/ua/pub/591.html>.

19. Шуліка Ю.О. Удосконалення обліку й аудиту основних засобів на прикладі ДП «Гірник» / Ю.О. Шуліка, О.Г. Лищенко // Держава та регіони: Економіка та підприємництво. – 2013. – №4. – С. 201-205.